

ورا سرگیونا راستارگویوا (۱۹۱۲-۲۰۰۵)

Vera Sergeyvna Rastorgueva (1912-2005)

ورا سرگیونا راستارگویوا، ایران‌شناس برجسته روس و مؤلف اثر دستر زبان پهلوی، روز ۳ نوامبر ۲۰۰۵ در ۹۳ سالگی درگذشت. راستارگویوا در سال ۱۹۱۲ در دهکده استاروژوسکی، واقع در استان لیتسکی روسیه، در خانواده‌ای کشاورز به دنیا آمد. در ۱۹۳۸ دوره دانشکده فیلولوژی دانشگاه دولتی لنینگراد را به پایان رساند و پس از دفاع از رساله خود با عنوان *گوش ورزایی زبان تاجیکی*، موفق به دریافت درجه نامزدی علوم شد و در ۱۹۶۴ در رشته فقه‌اللغه دکتری گرفت.

راستارگویوا از دانشمندان برجسته روسیه و دارای عنوان افتخاری شخصیت علمی جمهوری تاجیکستان بود. او در طول زندگی خویش به دریافت مدالها و نشانهایی از اتحاد جماهیر شوروی، روسیه، و نیز نشان «دوستی» تاجیکستان نائل و نیز به دریافت جایزه دولتی ابوعلی سینا مفتخر شد.

راستارگویوا به نسلی از زبان‌شناسان تعلق دارد که مکتب نوین ایران‌شناسی به یمن تلاشهای آنان شکل گرفت، مکتبی که در عین حال ادامه‌دهنده شیوه‌های سنتی لغت‌شناسی و شرق‌شناسی بود. راستارگویوا پایه‌گذار و سازمان‌دهنده بخش زبانهای ایرانی در انستیتوی زبان‌شناسی فرهنگستان علوم روسیه بود و در طول سه دهه پیاپی، ریاست آن را بر عهده داشت. او علاوه بر فعالیتهای علمی گسترده خود، از پژوهشهای بنیادی در حوزه زبان‌شناسی ایرانی در گروه زبانهای ایرانی حمایت می‌کرد و، همان‌گونه که مدیر کنونی انستیتوی مذکور در مراسم خاک‌سپاری او گفته است، راستارگویوا جان و روح این بخش بود.

راستارگویوا در ۱۹۶۶، یعنی در نخستین سالهای فعالیت علمی‌اش، دست به تدوین کتاب دستر

زبان پهلوی زد. تا آن زمان بیش از دواثر درباره دستور زبان پهلوی منتشر نشده بود: نخستین اثر را زلمان (Salemann) شرق شناس روس به زبان آلمانی و دیگری را بلوشه (Blochet) به زبان فرانسه تألیف کرده بودند. اما کتاب راستارگویوا اثری جامع و واجد ویژگیهای علمی بود. این کتاب را ولی الله شادمان به فارسی ترجمه کرد و در ۱۳۴۷ در سلسله انتشارات بنیاد فرهنگ ایران منتشر شد، و پس از سالها هنوز هم در شمار آثار معتبر در این زمینه است. راستارگویوا در واپسین سالهای عمر خود و پس از انتشار آثار و مقالات فراوان، در کمال سلامت اندیشه و در آستانه ۹۰ سالگی، با همکاری اِدلمان (Edel'man) جلد نخست فرهنگ ریشه شناختی زبانهای ایرانی را منتشر کرد که می توان آن را نخستین کوشش نظام مند در عرصه تدوین چنین فرهنگی دانست. جلد سوم این فرهنگ نیز به چاپ سپرده شده است. با مرگ راستارگویوا، ایران شناسی دانشمندی برجسته و شخصیت علمی پرتلاشی را از دست داد. او تمامی وجودش را وقف کارهای علمی مورد علاقه اش کرد، کارهایی که معنای زندگی اش بود. یادش همواره گرامی باد.

از این ایران شناس بزرگ آثار مهمی بر جای مانده است که در زیر برخی از مهم ترین آنها را برمی شماریم:

1. *Ocherki po Tazhikskoi dialektologii* / مطالعاتی در زمینه گویش تاجیکی / part 1, M. 1952; part 2, M. 1952; part 3, M. 1956; part 4, M. 1961; part 5, M. 1963
2. *Opit sravnitel'nogo izycheniya tadjhikskikh govorov* / مطالعه تطبیقی / گویشهای تاجیکی / M. 1964
3. "Kratkii ocherk grammatiki tadjhikskogo yazyka" / بررسی مختصر دستور / زبان تاجیکی / in: *Tadjhiksko-Russkii slovar*, Pod. Red. M. V. Rakhimi i L. V. Uspenskoï, M. 1954
4. *Persidsko-Russkii slovar* / فرهنگ فارسی-روسی / M. 1953
5. *Kratkii ocherk fonetiki Tadjhikskogo yazyka* / بررسی مختصر آواشناسی زبان / تاجیکی / Stalinabad, 1955
6. *Srednepersidskii yazyk* / زبان فارسی میانه / M. 1966
7. "Beludzhskii yazyk" / زبان بلوچی / in: *Yazyki Narodov SSSR I. Indo-evropeiskie yazyki*, M. 1966
8. "Srednepersidskii yazyk" / زبان فارسی میانه / in: *Osnovy Iranskogo yazykoz-*

- naniya*, sovместno s E. K. Molchanovoī, M. 1981
9. "Parfiyanskiī yazyk" / زبان پارسی, in: *Osnovy Iranskogo yazykoznanīya*, sovместno s E. K. Molchanovoī, M. 1981
  10. "Giliyanskiī yazyk" / زبان گیلکی, sovместno s A. A. Kerimovoī, A. K. Mamedzade, L. A. Pireiko, D. I. Edel'man, M. 1971
  11. "Giliyanskiī, Mazandaranskiī" (s dialektami Shamerzadi i velatry) / (با بررسی گونه‌های شهریزادی و ولاتری) / زبان گیلانی، مازندرانی, in: *Osnovy Iranskogo yazykoznanīya*, sovместno s D. I. Edel'man, M. 1982
  12. "Persidskiī, Tadzhijskiī, Dari" / فارسی، تاجیکی، دری, in: *Osnovy Iranskogo yazykoznanīya*, sovместno s V. A. Efimovym, E. H. Sharovoī, M. 1982
  13. "Dialekty Tsentral'nogo Irana" / گویشهای مرکزی ایران, in: *Osnovy Iranskogo yazykoznanīya*, M. 1997
  14. "Sangesari" / سنگسری, in: *Osnovy Iranskogo yazykoznanīya*, M. 1991
  15. *Gilyansko-Russkiī slovar'* / فرهنگ گیلانی-روسی, sovместno s A. A. Krimovoī, A. K. Mamedzade
  16. *Sistema Tadzhijskogo glagola* / نظام فعل در تاجیکی, sovместno s A. A. Krimovoī, M. 1964
  17. *Opit istorika-tipologicheskogo issledovaniya iranskih yazykov* / تحقیقات تاریخی-رده‌شناختی زبانهای ایرانی, T. 1. razdel "Voprosy obshchei evolutsii morfologicheskogo tipa", M. 1975; T. 2. razdel "kategoriya padezha", sovместno s A. A. Krimovoī, M. 1975; T. 3. razdel "Iranskie yazyki"
  18. *Sravnitel'no-istoricheskaya grammatika zapadnoiranskih yazykov* / دستور زبان تطبیقی-تاریخی زبانهای ایرانی غربی, M. 1990
  19. *Istoriko-etimologicheskii slovar' iranskih yazykov* / فرهنگ ریشه‌شناختی زبانهای ایرانی, sovместno s D. I. Edel'man, T. 1. M. 2000; T. 2. M. 2003
  20. "Iranskie yazyki" / زبانهای ایرانی, in: *Yazyki mira: Iranskie Yazyki, Ugo-zapadnye iranskie yazyki*, M. Inderik, 1997.